

1898–1903) te sudski savjetnik u Okružnom sudu u Splitu od 1903. do umirovljenja 1909. Od 1911. djelovao kao odvjetnik u Splitu. U listopadu 1943. odveden u logor Sajmište pa Banjica. Zanimajući se za pravnu terminologiju, preveo s talijanskoga i u vlastitoj nakladi tiskao *Gragjanski parbeni postupnik koji vrijedi za Dalmaciju i Istriju* (Dubrovnik 1888) te priredio talijansko-hrvatsko-njemačko izdanje *Terminologia giuridica secondo le nuove leggi procedurali* (Zadar 1900). Bio član državnoga povjerenstva za pregled priručnika E. Smirića *Terminologia ufficiale* (1904). U knjižicama *Povijest moje parnice* (Split 1894) i *Tre decisionii* (Split 1895) i periodicima (*Hrvatska država*, 1911, 7) opisao procese u kojima je sudjelovao te predočio oslobađajuće presude Vrhovnoga suda. Potpisivao se i inicijalima.

LIT.: (O knj. Gragjanski parbeni postupnik). Narod, 5(1888) 41, str. 1. — Di un opuscolo e d'altre cose. Il Dalmata, 29(1894) 19. XII, str. 1. — Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes (Wien), 1899, XV/2, str. 1392. — Advokaten und Richter. Bregenzer Tagblatt, 25(1910) 14. V, str. 1–2. — Obrana g. Mandolfa. Sloboda, 6(1910) 41, str. 2–3. — *D. Kečkemet*: Židovi u povijesti Splita. Split 1971, 134, 200. — *Š. Jurišić*: Novo dalmatinsko iverje 1882–1941. Split 1987, 20–21. — *A. Miletić*: Koncentracioni logor Jasenovac 1941–1945. Dokumenta, 3. Beograd 1987. — *P. Čeferin*: Iz arhiva Odvetniške zbornice Slovenije. Odvetnik (Ljubljana), 4(2002) 3, str. 34; 5(2003) 1, str. 34. M. Kok.

MANDOLFO-ŽIVKOVIĆ, Rajna (Živković, Živković-Mandolfo), talijanistica (Zadar, 25. V. 1903 — Beograd, 6. X. 1998). Kći pravnika D. Mandolfa. Klasičnu gimnaziju završila u Splitu 1921. Romanistiku studirala u Beču i Firenci, gdje je doktorirala tezom o odnosima talijanske i dalmatinske književnosti 1925. Usavršavala se u Parizu 1926–27, profesorski ispit položila 1929. Radila u gimnazijama u Splitu 1925–33, Koreniku i Šibeniku 1933–35, Beogradu 1935–38. i 1940, Zemunu 1938–39. i Subotici 1940. te u DA u Beogradu od 1940. do umirovljenja 1941; reaktivirana nakon II. svjetskoga rata, u DA službovala i do 1947. te od 1950. do umirovljenja 1955, a 1948–50. predavala talijanski jezik i književnost na tamošnjem Filozofskom fakultetu. Autorica je *Udžbenika (i)talijanskog jezika* (Beograd 1957, 1960²) i priručnika *Italijanski kroz razgovor* (Beograd 1966) te suautorica *Udžbenika italijanskog jezika za početnike*, 1 (Beograd–Boleč 1995). Prevela s talijanskoga djelo *Rođen sa košuljom* G. B. De Sanctisa (Novi Sad 1962), priredila izbore, s vlastitim prijevodima, *Italijanska lirika. XIX i početak XX veka* (Beograd 1983, 1986), *Momenti poetici* (Beograd 1997, 2019²) i *Italijanska lirika* (Beograd 1998). Prijevođe, prigodne članke i priloge o književnosti i kazalištu objavila u periodicima *Srpski književni glasnik* (Beograd 1931), *Život i rad* (Beograd 1931–33, 1935, 1937), *Humana* (Firenca 1932), *Arhivist* (Beograd 1951), *Braničevo* (Požarevac 1961), *Mostovi* (Beograd 1976, 1979), *Stvaranje* (Titograd 1976), *La Voce del popolo* (1976),

Putevi (1980, 1990–91) i *Serbian Literary Quarterly* (Beograd 1990–91). Potpisivala se i inicijalima.

LIT.: Državna arhiva NR Srbije 1900–1950. Beograd 1951. — Sto godina Filozofskog fakulteta. Beograd 1963. — *Š. Jurišić*: Iz nove povijesti Dalmacije. Split 1987, 34. — *D. Mraović*: (O knj. Momenti poetici). Politika (Beograd), 95(1998) 30. V, str. 39. — *L. Vaglio*: Sonetti foscoliani sul Srpski književni glasnik. Liceum (Kragujevac), 22(2016) 17, str. 113–115, 122–133. M. Kok.

ADAM
MANDROVIĆ

MANDROVIĆ, Adam, glumac i redatelj (Nova Gradiška, 5. XI. 1839 — Zagreb, 12. XII. 1912). U Novoj Gradiški izučio zidarski zanat, potom se u Požegi 1857. priključio njemačkoj putujućoj kazališnoj družini K. Ossinskoga (nastupio u predstavi *Niz bisera* K. von Holteija). Na poziv Kazališnoga odbora, koji je u okviru njemačke sezone organizirao i predstave na hrvatskome, u zagrebačkom kazalištu na Markovu trgu debitirao 1858. kao Plemić u drami *Sastanak u gradu Zrinju* Lj. Vukotinovića, a nakon raspuštanja hrvatske družine pridružio se onima H. Walburga (Veseckoga) i A. A. Rolla. U Zagrebu ga je 1860. za hrvatske predstave angažirao U. Brambilla, a kad su se nakon prosvjeda 24. studenoga prestale izvoditi njemačke predstave, postao je članom prvoga dramskoga ansambla HNK, u kojem je s prekidima djelovao do umirovljenja 1898; bio je i redatelj od 1863 (nadredatelj 1881–94), ravnatelj Drame od 1874. te s I. Zajcom voditelj kazališne uprave 1879–80. Na poziv Odbora za stalno Narodno kazalište u Beogradu, kao glumac, redatelj i umjetnički voditelj sudjelovao 1863–65. u organiziranju kazališta te s družinom gostovao u Zemunu, Pančevu, Vukovaru i Mitrovici, a 1869–73. djelovao u novoutemeljenom Narodnom kazalištu, istaknuvši se kao Wilhelm Tell (F. Schiller), Antonio (W. Shakespeare, *Mletački trgovac*), Grof Essex (H. Laube) i Tholosan (V. Sardou, *Dobri prijatelji*) te postavivši tridesetak predstava klasicističko-romantičkoga i popularno-komičnoga repertoara (J. Freudenreich ml., E. Scribe, R. Benedix,

A. von Kotzebue). God. 1873. glumio i u kazališnoj družini Đ. Peleša. U Sofiji je od listopada 1899. do siječnja 1901. bio umjetnički voditelj, redatelj i pedagog u kazališnoj družini Suza i smijeh – režirao 16 stilski raznolikih predstava (Shakespeare, Molière, G. E. Lessing, A. N. Ostrovski, G. Freytag) – koja se pod njegovim vodstvom profesionalizirala (Narodno kazalište od 1904). God. 1902–07. obnašao je dužnost intendanta zagrebačkoga HNK. U tom je kazalištu ostvario punu umjetničku zrelost te zadugo organizirao cjelokupnu dramsku djelatnost. Angažirajući se oko kvalitete ansambla i programa, odabirao je i režirao predstave, prevodio i prilagodiova djela, dijelio uloge, vodio pokuse te preuzimao glavne ili veće uloge. Kritika je isticala njegov snažan bas, uzornu dikciju, dostojanstvenu pojavu, odmjerenu mimiku i geste, sugestivnu deklamaciju i oplemenjeni patos, držeći da je najuspjeliji u klasičnom tragičnom repertoaru. Nastupajući u žanrovski i stilski raznovrsnom repertoaru, ostvario je širok raspon uloga, odigravši ih i do šezdesetak u sezoni. Među ostalim bio je Shakespeareov Jago (*Othello, mletački crnac*, 1875), Shylock (*Mletački trgovac*, 1875, 1891), Ford (*Vesele žene windsorske*, 1876), Kralj Lear (1882), Macbeth (1891), sve u vlastitim režijama, Leonato (*Mnogo vike ni za što*, 1868, 1890), Redovnik Lovro (*Romeo i Julija*, 1877), Prvi glumac (*Hamlet*, 1889, 1895), Kamilo (*Zimska priča*, 1895) i Kralj Henrik IV (1896, 1897), Schillerov Vilim Tell (1879), Markez Poza (*Don Carlos*, 1886, redatelj), Karl Moor (1862) i Schweizer (1879, 1895) u *Razbojnicima*, Verrina (1867, 1877) i Muley Hassan (1888) u *Fiescu ili Uroti u Genovi*, Miller (1866, 1873) i Predsjednik Walter (1878) u *Spletki i ljubavi*, Grof Leicester (1863) i Grof Shrewsbury (1875) u *Mariji Stuart* (1875, redatelj), Talbot u *Djevcici Orleanskoj* (1877, redatelj) te Octavio Piccolomini u *Piccolominiu* (1898) i *Wallensteinovoj smrti* (1898). Istaknuo se i kao Karlo V. Scribea i E. Legouvéa (*Priče kraljice navarske*, 1868), Kreon (*Medeja*, 1874, redatelj) i Grof Zdenko Borotin (*Pramati*, 1878) F. Grillparzera, Upravitelj Skvoznik-Dmuhanovski N. V. Gogolja (*Revizor*, 1874, redatelj), Ljudevit XI (1874, prevoditelj i redatelj; oprostajna predstava 1898) i Marino Faliero (1877) C. J. F. Delavignea, Tezej J. Racinea (*Fedra*, 1875; 1885. i redatelj), Beaumarchais (*Clavigo*, 1875) i Vilim Oranski (*Egmont*, 1896) J. W. Goethea, Uriel Acosta K. Gutzkova (1876, redatelj), Laubeov Oliver Cromwell (*Montrose, crni markgrof*, 1878, redatelj), Molièreov Harpagon (*Škrtac*, 1879) i Tartuffe (1890), Voltaireov Argir (*Tankred*, 1879, redatelj), Kralj (*Život je san*, 1880, redatelj) i Crespo (*Sudac zalamejski*, 1884, redatelj) P. Calderóna de la Barce, Gospodin pl. Prunelles Sardoua i É. Najaca (*Cypriena*, 1881, redatelj), Mélesvilleov Sullivan (1882, redatelj), Doktor Rank (*Nora*, 1888, redatelj) i Konzul Bernick (*Stupovi društva*, 1891, redatelj) H. Ibsena te Sofoklov Kralj Edip (1895) i Pop od St. Mauricea G. G. Byrona (*Manfred*, 1897). Nezamjenjiv na praiздvabama hrvatskih drama, utjelovio je naslovne likove u

Stjepanu, posljednjem kralju bosanskom (1877) i *Matiji Gupcu, kralju seljačkom* (1878) M. Bogovića, u vlastitim režijama, potom Zvonimira (1878, redatelj) i Nikolu Gorjanskoga (*Karlo Drački*, 1894) F. Markovića, Baruna Franju Trenka J. E. Tomića (1880, redatelj), Srdovlada D. Demetra (*Teuta*, 1893, redatelj), Simeona Velikoga A. Tresića Pavičića (1896), Srđa J. Palmotića (*Pavlimir*, 1896) i Vicka Lenara E. Kumičića (*Poslovi*, 1898), a u različitim postavama Freudenreichova igrokaza *Graničari* odigrao je Andriju Miljevića, Savu Čujića, Jocu Bocića, Grgu Kosića i Križića. Djelujući u početcima profesionalnoga kazališta, potvrđeno je režirao više od 290 predstava, među kojima 36 praiздvedba. Napose vještijim pokazao se u tehnički zahtjevnim predstavama s promjenama dekora i mnogobrojnim statistima, poput dramatisacija djela J. Vernea *Put oko Zemlje za 80 dana* (A. Dennery, 1878) i *Carev glasnik* (F. Csepregy, 1890). Prvi je na hrvatskoj profesionalnoj pozornici postavio Shakespeareovo djelo (1863) – *Ljubav sve može ili Ukročena tvrdokornica* (prema obradbi F. I. Holbeina lokalizirao Š. Dimitrović; odigrao Delibašića) – i *Dubravku* I. Gundulića (1888, odigrao Ribara). Za njegove je intendature praiздvedeno pedesetak domaćih djela, među njima drame I. Vojnovića, S. Miletića, M. Šenoa, Tomića i Marije Jurić Zagorke, a afirmirali su se i modernistički autori M. Ogrizović, S. Tucić, M. Begović, F. Galović i M. Nehajev. Preveo je, vjerojatno prema njemačkim predlošcima, šezdesetak djela (Scribe, Sardou, J. Rosen, G. Moser, F. Raimund, G. Feydeau, F. Schönthan, O. Blumenthal, G. Kadelburg, C. Goldoni), izvođenih u HNK u Zagrebu, Narodnom kazalištu u Beogradu i Srpskom narodnom kazalištu u Novom Sadu. S ansamblom HNK gostovao, držeći prigodne govore, u Varaždinu (1873) i Splitu (1893) prigodom otvorenja kazališnih zgrada te u dubrovačkom Bundićevo kazalištu (1875) pri izvedbi prve predstave na hrvatskome, samostalno pak u Beogradu, Novom Sadu, Ljubljani i Trstu. Bavio se i glumačkom pedagogijom te privatno poučavao, među ostalima J. Anića, T. Lesića, Ljerku Šram, Herminu Šumovsku i Milicu Mihičić, a u školi HGZ predavao deklamaciju 1893–95. Za njegova predsjedanja zagrebačkim kazališnim Mirovinskim zavodom sagrađen je Dom Mirovinskoga zavoda članova Narodnoga kazališta (1904). Jedan je od likova na slici *Hrvatski narodni preporod* (V. Bukovac, 1896) na zastoru zagrebačkoga HNK, u predvorju kojega mu je 1934. postavljeno poprsje u bronci (F. Kršinić). Supruga *Marija*, rođ. Hörer (1844–1926; prvi suprug S. Isaković), u HNK u Zagrebu igrala je manje dramske i operne uloge 1870–76. Suprugovu ostavštinu darovala je Družbi »Braća hrvatskoga zmaja« (danas u Muzeju grada Zagreba).

LIT.: *D. Demeter (D.)*: (O predstavi Sastanak u gradu Zrinju). Narodne novine, 24(1858) 4. II, str. 66. – Ljubimci hrvatske drame. Hrvatska lipa, 1(1875) 12, str. 98–99. – *A. Šenoa*: Adam Mandrović. Vienac, 13(1881) 4, str. 63. – (Uz obljetnice): *J. Ibler (D-s)*, Ibid., 14(1882) 10, str. 158–160. – *R. Horvat*, Obzor, 70(1929) 5. XI, str. 2–3. – *A. Kassowitz-Cvijić*, Teater,

2(1929) 21, str. 3–7. — *S. Batusić*, Komedija, 6(1939) 36, str. 1, 3–4. — *K. Mesarić (m.)*, Hrvatska pozornica, 1942–43, 12/13, str. 7–8. — *V. Kovačić (vk.)*, Prosvjetni život, 2(1943) 7/8, str. 44. — *D. Maćuka*, Zagrebačka panorama, 1(1961) 2, str. 43–45, 56. — *S. Miletić*: Macbeth. Hrvatska, 6(1891) 19. X, str. 3; 20. X, str. 2. — *N. Andrić*: Spomen-knjiga Hrvatskog zem. kazališta. Zagreb 1895. — *Isti*: Mandrovićeva uprava. Narodne novine, 73(1907) 29. V, str. 1–2; 31. V, str. 1–2; 1. VI, str. 2–4. — (Nekrolog): *Isti*, Ibid., 78(1912) 14. XII, str. 1–2. — *M. Nehajev*: Jutarnji list, 1(1912) 13. XII, str. 1. — *M. Ogrizović*, Hrvatska pozornica, 1912–13, 16, str. 1. — Vienac, 4(1913) 2, str. 33–35. — *J. Lakatoš (J. L.)*, Savremenik, 8(1913) 1, str. 62–64. — *K. Pavlečić (K. P.)*, Nastavni vjesnik, 21(1913) 5, str. 379–381. — *F. Crnčić (F. C.)*: Iz života i rada Adama Mandrovića (prigodom otkrića njegova poptsjaja). Narodne novine, 100(1934) 10. II, str. 4. — *H. Vinković*: Mandrovićeva ponuda zagrebačkom kazalištu. Kazališni almanah, 1938, str. 97–99. — *Isti*: Adam Mandrović. O stogodišnjici njegova rođenja. Zagreb 1939. — *M. Šenoa*: Kazališna sjećanja na Fallera, Miletića, Mandrovića i njihovo vrijeme. Spremnost, 3(1944) 121, str. 6. — *B. Gavella*: Hrvatsko glumište. Zagreb 1953. — *A. Šenoa*: Sabrana djela, 10. Zagreb 1964. — *N. Batusić*: Uloga njemačkoga kazališta u Zagrebu u hrvatskom kulturnom životu od 1840. do 1860. Rad JAZU, 1968, 353, str. 426, 445, 470, 500, 504, 519, 525, 582. — Hrvatsko narodno kazalište 1894–1969. Zagreb 1969, 479–480. — *N. Batusić*: Povijest hrvatskoga kazališta. Zagreb 1978. — *S. Batusić*: Hrvatska pozornica. Zagreb 1978, 53–87. — *S. Miletić*: Hrvatsko glumište. Zagreb 1978. — *B. S. Stojković*: Istorija srpskog pozorišta od srednjeg veka do moderne doba (drama i opera). Beograd 1979. — *B. Senker*: Sjene i odjeci. Zagreb 1984. — *J. Lešić*: Istorija jugoslavenske moderne režije (1861–1941). Novi Sad 1986. — Repertoar hrvatskih kazališta, 1–3. Zagreb 1990–2002. — *N. Batusić*: Narav od fortune. Zagreb 1991. — *Š. Jurišić*: Hrvati u Sofiji. Marulić, 29(1996) 6, str. 1137–1138. — *S. Baytchinska*: Uloga hrvatskih redatelja u stvaranju bugarskoga profesionalnog kazališta i recepcija hrvatske drame u Bugarskoj. U: Krležini dani u Osijeku 1997. Zagreb–Osijek 1999, 300–305, 313. — *P. Volk*: Beogradsko glumište. Beograd 2001. — Bibliografija rasprava i članaka LZ, 16–17. Zagreb 2004. — *B. Hećimović*: Hrvatsko-bugarski kazališni dodiri i veze. U: Krležini dani u Osijeku 2004. Zagreb–Osijek 2005, 90, 92–93, 97–99, 101, 103. — *P. Marjanović*: Mala istorija srpskog pozorišta. Novi Sad 2005. — *B. Senker*: Bard u Iliriji. Zagreb 2006. — Marija. — *N. Faller*: (Nekrolog). Hrvatska pozornica, 1926–27, 4, str. 12–13. — *P. Cindrić*: Grički milenij. Zagreb 1965, 274, 283. Dr. Mar.

MANDROVIĆ, Konstantin (Kosta), nakladnik i knjižar (Nova Gradiška, 17. VIII. 1840 — Beč, 28. XII. 1920). Nakon stečaja tvrtke »Mihajlo Mandrović i sin«, u kojoj je s ocem vodio trgovinu mješovitom robom, preselio se 1868. u Beč. Ondje je knjižarski zanat učio u G. J. Manza (Manz'sche k. k. Hofverlags- und Universitäts-Buchhandlung), od 1876. radio u nakladnoj tvrtki novogradiškoga sugrađanina A. Hartlebena te uskoro otvorio samostalan obrt. Pokrenuo časopise *Srpska zora* (1876, izdavač do 1877) i *Nemanja* (1887) te niz Narodni zabavnici, u kojem je među ostalim tiskao *Istoriju o prekrasnom Josifu M. Vidakovića* (1868), *Robinsona Crusoea* D. Defoea (1873) i *Hiljadu i jednu noć* (1879). Objavio anagrame (*Slavonac*, 1864, 5, 9), kompilaciju *Ilustrovana istorija srpskog naroda* (1885, 1903²) i prilog o srpskom knjižarstvu u Ugarskoj (*Bör-*

senblatt für den deutschen Buchhandel, Leipzig 1910). Bio je član bečkoga uredništva časopisa *Srbadija*, povjerenik Srpskoga privrednoga društva »Privrednik« (1889, 1900), predsjednik udruge za zdravstveno osiguranje obrtnika 1899. — Njegov sin *Konstantin* (1883–1971), doktor prava i finansijski službenik, 1942. novim je pravopisnim odredbama prilagodio *Hrvatsko-njemački rječnik* i *Deutsch-kroatisches Wörterbuch* J. Maraka te 1943. dopunio i akcentuirao *Slovensko-nemški slovar* i *Deutsch-slowenisches Wörterbuch* F. Kramariča, sve tiskano u Beču i Leipzigu.

LIT.: (O knj. Ilustrovana istorija srpskog naroda): Školski list (Sombor), 21(1889) 7/8, str. 126. — *J. Tomić*, Srpski književni glasnik (Beograd), 1906, XVII/4, str. 313–315. — Jubiläen. Oesterreichisch-ungarische Buchhändler-Correspondenz (Wien), 57(1916) 29, str. 339. — *D. Ivanić*: Zabavno-poučna periodika srpskog realizma. Novi Sad 1988. — *T. Vilovski*: Moje uspomene. Beograd 1988, 179–185, 207, 255. — *D. Medaković*: Srbi u Beču. Novi Sad 1998. K. Po.

MANDUŠIĆ, Vuk (Mandusich, Mandussich; Vucen, Vučen), protuturski ratnik (Rupe kraj Skradina, ? — Zečevo kraj Kistanja, 31. VII. 1648). U službi Mletačke Republike od kraja 1647. ili poč. 1648. Za Kandij-skoga rata zapovijedao je uskočkim postrojbama u Dalmaciji sastavljenima od kršćanskih prebjega s turskoga područja; u veljači 1648. sudjelovao u zauzimanju Drniša i Knina, u ožujku onemogućio tursku pomoć opsjednutomu Klisu, pridonijevši i njegovu oslobođenju (31. ožujka). Posebno se istaknuo kad je u drugoj pol. svibnja s četom od 175 ljudi prodro do Ključa, odbivši pri povlačenju turske napade kraj Glamoča i Grahova, o čem je 2. lipnja u Šibeniku podnio izvješće. Kad je potkraj srpnja turska vojska od približno 5000 vojnika provalila u Ravne kotare, sa znatno manjim snagama I. Smiljanić i M. trebali su je prestati, osloboditi zarobljenike i preoteti plijen. U okršaju kraj kule Zečeva došlo je do strateškoga razilaženja među njima, a M. je ranjen i smaknut, o čem su 1. i 2. kolovoza pred mletačkim istražnim tijelima u Zadru i Šibeniku svjedočili suborci. Generalni providur L. Foscolo u izvješćima mletačkomu Senatu opisivao ga je kao iskusna, hrabra i razborita ratnika, cijenjena među svojim i neprijateljskim vojnicima, a slične su ocjene iznijeli i suvremenici G. Brusoni i F. Divnić. Nakon njegove pogibije obitelj mu je odlikovana i preseljena u Istru. Pothvati su ga učinili junakom narodnih priča i pjesama (*Vino piju dvije harambaše, San Mandušića Vuka, Ženidba Mandušića Marijana, Ženidba Đulković Nikole, Smiljanić na Zečevu*). Spominje ga F. Grabovac (*Cvit razgovora naroda i jezika iliričkoga*, 1747), a opjevao ga je i A. Kačić Miošić (*Razgovor ugodni naroda slovinskoga*, 1756); istoimeni lik u P. Petrovića Njogoša (*Gorski vijenac*, 1847) u historiografiji nije do kraja razjašnjen. Glavni je lik povijesno-pustolovnog romana N. Pulića *Sablja Vuka Mandušića* (1989). Prema predaji, pripadala mu je sablja koja se čuva u franjevačkom samostanu na Visovcu.